

## A Szentírás kánonja

A II. Helvét Hitvallás leszögezi, hogy: „Krisztus egyetemes egyháza a Szentírásban minden megtalál, ami az üdvözítő hitre és az Istennek tetsző életre vonatkozik.” 3. oldal

## Érted-e, amit olvasol?

Isten Lelke ihlette a Szentírás könyveinek íróit, hogy üzenete ott és akkor elérjen az emberhez. De vajon több ezer év után hogy jut el hozzánk is az üzenet? 4. oldal

## Bibliafordítások

„Írd le ezt a kijelentést, vésd táblákra, hogy könnyen el lehessen olvasni!” Istenünk szának félreértése fanatizmushoz, gonosz-sághoz, csalódásokhoz vezetnek. 5. oldal



# HARANGSZÓ

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET GYÜLEKEZETI LAPJA • 2017. FEBRUÁR • 28. ÉVFOLYAM 3. SZÁM



## Testté lett ige

„Többen vagytok, mint a patkányok” – meséli karácsony harmadnapján, nem éppen lélekelő élményét, a lelkébe zárt ki tudja hányadik verbális bántást, a hétgyermekes fiatal anya. A cseppet sem az ünnep szellemében fogant kijelentés az egyik tanáró száján csúszik ki, amikor külföldi segélyt osztanak a helyi iskolában. A rendfenntartó pedagógus ugyanis sokallja a sorban álló roma tanulókat. Számuk néhány éven belül valóban meghaladja majd, ha nem is az elősködőkét, de a település magyar diákjainak számát. Az persze más kérdés, hogy a roma diákok nélkül már ma sem lehetne életképes az iskola. És ez végképp nem az ő hibájuk.

A Varga család hét gyerekének többsége már régi ismerősként üdvözöl. Legutóbb ünnep első napján kopogtatott be hozzánk a három nagyobb leány kántálni. Elénekeltek egy mai karácsonyi slágert, és én közben elszégyelltem magam, hogy reflexből az ajtóból hallgatom őket. Már odabent, a kényelmes kanapén ülve mesélték, hogy velünk együtt összesen három helyre engedték be őket: az idős tanítónő, a pap és egy, a családot aktívan segítő boltos. Ennyi. Pedig olyan sok étel-ital összegyűlt egy-egy családi háztartásban az ünnep alatt. Ha csak a felesleget akarná is adni az ember, máris sok jót tehetne. (folytatás a 2. oldalon)

## Isten kezének mértéke, a kánon

Kánonnak hívjuk azt a kórusművet, amelyben az egymást követő szövegek azonos dallamot énekelnek, de jelenti az egyházi törvények rendszerét is vagy éppen húros hangszert. A kánon a rend, az előírás, a törvény és a mérték gyönyörű fogalma. Maga a szó héber eredetű és egy egyszerű nádszálát jelent. Az ókorban, mielőtt nekifogtak egy vár vagy palota építésének, meg kellett határozni az alaplímet, amihez minden mást viszonyítani kellett, és amit mindegyik mesterember egyformán használt. De mi legyen az alap, a kiindulás, a legelső méret, a változhatatlan viszonyítási pont? Természetesen a király. Az építkezés megkezdése előtt a király a nép elé állt, kitartha karjait, és a legidősebb csillagász egy nádszálát helyezett a király kitartha karjai

közé és megmérte a távolságot. A király kitartha kezeinek mértékére levágott nádszálát befestették vörösre és ezt hívták kánonnak. Minden mesterember, legyen az kőműves, ács, kovács, sziklafaragó vagy útépítő, ehhez a vörös nádszálhoz mérte a maga nádját. Hatalmas városokat, piramisokat és hidakat építettek így sok ezer évvel ezelőtt már, és még csak egy milliméter eltérés sem volt soha. Ha tisztában vagyunk az alaplímettel, nem hibázhatunk. A Szentírás könyvei hitünk kánonja. Életünket, gondolatainkat, beszédünket és cselekedeteinket mindig ehhez kell mérjünk. A Szentírás kánonja Isten kiterjesztett, irgalmas karjainak mértéke. És hol terjesztette ki Isten a karjait, hogy lemérhettük volna? Hát a kereszten!

## Testté lett ige

(folytatás az 1. oldalról)

A látogatást illik viszonzni, tehát legközelebb én kopogok kis zöld házikójuk ajtaján. Örömmel invitálnak, már többször kérték, hogy nézzem meg az otthonukat. A ház – sok száz más házikóhoz hasonlóan az Érmelléken – egy holland alapítvány építette és tulajdonképpen egy nappali méretű szobából áll, egyik oldalán a konyhasarok, mellette a tetőterre vezető lépcső, amelynek fokain tányérok, fazekak, edények sorakoznak. A fenti szoba a nagyobb lányok birodalma. Az anyuka büszkén mutatja a magas, ajándékba kapott karácsonyfát. Ugye megismerem rajta a tőlünk kapott szaloncukrot, mézeskalács-szívet?

Aztán meglepő dolog történik: az aznapi iskolai beszólás keretében kapott német adományból egy doboz csokit nyújt át, vigyem a feleségemnek. Hiába szabadozom, hogy hét gyerek között jobb helye van az édességnek, nincs apelátá, megsérteném őket a visszautasítással. Őszintén örülnek, hogy megajándékozhatnak egy kis csekélységgel.

Hamar kiderül: ezek az emberek nem a segélyek mennyiségében mérik az érkezőt, az őszinte törődés és odafigyelés akár egész életükre belevésődik a lelkükbe. Mert erre legalább olyan igényük van, mint a segítségre. És éppen ezért azt is megjegyzi, ha valaki szándékosan elutasító vagy rosszindulatú irányukba. Hosszasan mesélik különféle tapasztalataikat arról, amikor nincs, ki eltemesse a halott gyermeket, amikor a felzárkóztatásra létrehozott délutáni tanítás gyerekverésbe torkollik, amikor a kicsi zöld házakat is elirigyelik tőlük, no, nem a cigány társaik, hanem a lényegesen jobb módban élő magyarok. Attól tartva, hogy „most már ti is urak lesztek”. Hát nem lettek azok, csak egy lépéssel kerültek közelebb az élethez. Hallgatom őket, mert a csillogó szaloncukrok árnyékában hallani kell, befogadni kell a sok-sok összegyűlt rosszat.

Nem a reánk olyannyira jellemző siralom- és panaszárdat hangja hallik. Már-már rezignált belenyugvással mesélnek, mint akiknek ezekből az üvegcserepekből áll össze az életük. Indulás előtt még készül egy telefonos fotó a karácsonyfa előtt. Nem tudják kezelni a készüléket, ez nem az okostelefonok környéke. Miközben hazatartok, azt érzem, hosszú évek óta ez volt a leg-őszintébb, közösségben megélt karácsonyi élményem. Az ige testté lett.

FÁBIÁN TIBOR

## Az élet istentisztelete

„Sem azt nem mondják: íme itt van, vagy ott van, mert íme az Istennek országa ti bennetek van” (Lk 17,21)

Minden vasárnap van gyülekezeteinkben egy-két óra, amit istentiszteleten tölthetünk. Elcsendesedünk és hagyjuk szívünkben megszállni a szószéken hirdetett Igét. Sokszor ezzel letudjuk a kötelességünket Isten felé, pedig az igazi istentisztelet akkor kezdődik, amikor kilépünk a templom kapuján, és elindulunk hazafelé. Ott nyilvánulunk meg valójában. Akkor kezdődik az élet istentisztelete.

Amikor odaég az étel, amikor valaki felbosszant, amikor több évtized házasság után keressük a régi érzéseket, amikor a gyerek délután bejelenti, hogy nem akar tanulni, amikor konfliktusba kerülünk, és nem tudjuk, kinek van igazsága, mert mindenki az „erdő felől áll”, akkor mutatkozik meg, kik vagyunk valójában, hogyan válaszolunk, hogyan viszonyulunk, hogyan élünk.

Amikor kiderül, hogy nem vagyunk sérthetetlenek, és meglátogat egy betegség, vagy az, aki közel van hozzánk, társ, szülő, esetleg gyermek beteg lesz, megmutatkozik, hogyan is állunk lelki erő tekintetében.

Az élet a hétköznapiakban zajlik, és hogy milyenek ezek a hétköznapiak, attól függ, hogy milyen hatások érnek és milyenné tesszük őket.

Általában amikor a lelkész a szószéken arról beszél, hogy Isten előtt vizsgáljuk meg az életünket, mert egyszer majd számadással tartozunk mindenért, akkor kihúzzuk magunkat és azt gondoljuk, hála Istennek, mert akkor majd sokan megfizetnek. Pedig ezt nem így kellene érteni.

### SZÍVTŐL SZÍVIG

Azt kellene megvizsgáljunk, hogy egy elindított gondolat hogyan ér el a másik ember szívébe. Mit okozunk vele. Mert minden elindított szó hatása visszajön hozzánk. „Amit akartok azért, hogy az emberek ti veletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal, mert ez a törvény és a próféták.” (Mt 7,12)

Az ember pedig éppen itt hibázik a legnagyobb. Elvárja, hogy úgy viselkedjen vele, ahogy neki a legjobb lenne, de ő ezt már önmagára nézve nem tartja kötelezőnek, sőt...

Sokszor azt hisszük, hogy vasárnaponként, amikor elmegyünk istentiszteletre, meglátogatjuk a templomban Istent, ünneplő ruhában és ünnepi gondolatokkal, valamennyit közlünk vele abból, ami velünk történt, és hazajövünk. Leróttuk a tiszteletet, és egyébbel nem tartozunk Istennek.

Pedig tartozunk, méghozzá az egész életünkkel. Hiszen az itt töltött élet olyan, mint egy próba. Nagyon hamar elrepül, ezért nem mindegy mivel töltjük. Vajon megtaláljuk a sorsfeladatát, amiért ide jöttünk vagy leköt minket az, hogy mások életét vizsgáljuk és elemezzük?

Amikor Jézus találkozott egy, születése óta vak emberrel, a tanítványai megkérdezték tőle,



ki vétkezett, ő vagy a szülei, hogy vakon született. Jézus azt felelte, hogy egyik sem, hanem azért van így, hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei. (Jn 9,1-4)

Vagyis ez az ember azért volt vak, hogy eljőjön egy nap, amikor Jézus meggyógyítja, és sokan hinni fognak. Ez volt a sorsfeladata addig, míg Jézussal találkozott. Utána már más feladatai lettek.

Milyen más lenne az élet, ha úgy tekintenénk rá, mint egy nagy istentiszteletre. Reggel a nap úgy kezdődne, hogy minden gondolatom, szavam Isten előtt zajlik. Hallja, hogy mennyire vagyok morcos reggel, mivel vagyok türelmetlen, hányszor szeretném, ha minden csak körülöttem zajlana és mások lennének kedvesek velem. Vajon minden szót elmondánknak, és úgy mondanánk el, ahogy elmondtuk, ha ezt tudatosítanánk magunkban?

### ISTEN SZÍNE ELŐTT

Az életben vannak örömök és fájdalmak, egészség és betegség, jó cselekedet és hibák. De minden Isten színe előtt zajlik. És mindent át kell tudni élni a maga valóságában, mikor melyik következik. Amit Isten ad, átvenni a kezéből, amit én magam okozok, azt elfogadni, levonni a következtetéseket, ha kell, bűnbánatot tartani és megélni mindent a maga valóságában.

De vajon minek tartjuk az életet? Átérezük-e mennyire fontos minden pillanata. Minden pillanat egy lehetőség, és minden elvesztegetett pillanat egy ki nem használt lehetőség. Ha így fognánk fel, nem lenne annyi viszály és annyi harag sem, vagy félreértés.

Utolsó kérdés: vajon minek tartjuk az istentiszteletet? Sokan úgy tartják, hogy az a hely, ahova egyre kevesebben járnak, mert... és hosszán lehet sorolni a kifogásokat. Vagy az az óra, amit Istennel töltünk. És milyen más lenne az élet, ha azt fognánk fel, hogy egy istentisztelet. Ha így értelmezzük az életet, sok minden nem úgy tennénk, mint ahogy tettünk.

Isten nem azt fogja megkérdezni, mit tettél istentiszteleten? Hanem azt, hogy mit tettél az életben, mit tettél az életedben.

Adj a Úr, hogy az életünk istentiszteletté váljon, és az istentisztelet életté.

TÓTOS BEÁTA

## A Szentírás kánonjának kialakulása

A II. Helvét Hitvallás leszögezi, hogy: „Krisztus egyetlenegy egyháza a Szentírásban mindent megtalál, ami az üdvözítő hitre és az Istennek tetsző életre vonatkozik.” De melyek azok a könyvek, amelyeket ihletettek, azaz Isten hozánk szóló kijelentésének tartunk?

„A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre” – tanítja Pál az ifjú Timóteust (2Tim 3,16), de ez nem minden keresztény számára jelenti ugyanazt a Bibliát első lapjától az utolsóig.

A kánon szó görög eredetű és vesszőt, vonalzót, botot, mérővesszőt jelent. Már az ókori klasszikus irodalomban is használták norma, szabály, példa, minta értelemben. A bibliai iratokra alkalmazva pedig a hit szabályát tartalmazó, az Istentől ihletett iratok gyűjteményét jelenti. Az egyházban már a 2. századtól kezdve találkozunk a kifejezéssel, de először és egyértelműen Athanasius püspök alkalmazta a Bibliára Kr. u. 350 körül.

A kánon kialakulásának folyamata Kr. u. 382-ben zárult le a római zsinaton. Az Ószövetség szent könyveiről már elég korán, a Kr. e. 4. században kialakult az egyetértés, bár voltak különbségek. A szaduceusok például kizárólag a Tóra sugalmazottságát vallották, az alexandriai diaszpórában élők pedig több olyan könyvet is elismertek sugalmazottnak, amit a judeai farizeus zsidóság nem tekintett szentnek.

A végleges héber kánon 24 könyvbe sorolja az Ószövetség iratait, szemben a keresztény (protestáns) 39-es felosztással, amely a Septuaginta (az alexandriai görög fordítás) felosztását követi. A különbözőség abból adódik, hogy a héber kánonban Sámuel első és második könyve, valamint a Királyok és a Krónikák két-két könyve nincs szétválasztva, a 12 kispóféta is egy könyvben olvasható, illetve Ezdrás és Nehémiás könyvei is egyetlen művet alkotnak.

Az újszövetségi iratok, bár mindössze néhány évtized alatt keletkeztek, mégis bizonyos időnek el kellett telnie, amíg az egyes iratok az egész Római Birodalomban elterjedtek és ismertté váltak. A szent iratok széles körű megismerése istentiszteleti felolvasás által történt, a Jelenések könyvének tanítása alapján: „Boldog, aki olvassa, és akik hallgatják e prófétálás beszédeit” (Jel 1,3).

### ISTEN SZAVA

A könyvek ihletettségével kapcsolatban minden időben merültek fel kétyelek. Ki dönti el és mi alapján, hogy egy-egy könyv bekerülhet-e a Bibliába? Hiszen Eszter könyvében például Isten neve elő sem fordul, Jakab levelét pedig még maga Luther is az apokrif (kétes szerzőségű, nem hiteles) címszó alatt az Ószövetség után hozta, a tartalomjegyzékben pedig



számozatlanul hagyta Újszövetség-fordításában, mivel (látszólagos) ellentétet mutat Pál apostol megigazulás-tanával.

A protestáns értelmezés szerint az egyház csak felismerte és elismerte egy-egy könyv tekintélyét, de az nem attól része Isten kijelentésének, mert az egyház annak jelenti ki. Sokkal inkább az dönti el, hogy mennyire lesz a keresztény életében mérőszinórrá, azaz az élő Isten élő szavává!

Amennyiben ezekből az írásokból nem merítjük az igaz bölcsességet és kegyességet, a gyülekezetek reformálását és kormányzatát, a kegyességgel járó összes köteleességek tanítását, a tantételek bizonyítását vagy cáfolatát, illetve minden tévelygés elvetését, akkor nem Isten kijelentései – tanítja a II. Helvét Hitvallás. Ezért soroljuk Eszter könyvét a kanonikusak közé (mert arról tanít, hogy Isten megőrzi és megszabadítja népet), és ezért utasítjuk el a Makkabeusok könyveit, amelyek legfeljebb azt a teológiai kérdést érintik, hogy helyes-e a halottakért imádkozni? (Lásd: Luther és a búcsúcédulák kérdése!)

A Szentírás két fő részének megnevezése is ezt volt hivatott példázni évszázadokon át. A Testamentum ugyanis magában hordozza azt a meggyőződést, hogy Isten törődik ezzel a világgal. Az Ószövetség nem veszti hatályát és nem „bontódik fel” az Új „megkötésével”!

Miért is olvassuk mi az Ószövetséget is, ha az Új Szövetségben minden benne van, ami az üdvösségünkre néz? Kálvin szerint azért, mert ugyanazt a kegyelmet előre hirdeti, ami Krisztusban vált nyilvánvalóvá. A két Testamentum együtt hirdeti az isteni akarat változatlanságát és folyamatosságát. Az Ószövetség nem a törvény könyve, hogy félelemben tartson és gúzba kösse a lelkiismeretet, az Újszövetség pedig nem az a felsőbbrendű evangéliumi öröm, ami ezt eltörölve hanyag gondtalanságra felszabadít! A Szentírást Isten arra adta, hogy az emberi értelem korlátai között egyre világosabbá váljék megtartó szeretete – erre az életre és az eljövendőre! (Alister McGrath nyomán)

TOKÁR SÁNDOR

## Biblia becsben

Egyik, fiatalokkal foglalkozó lelkész-ismerősöm magyarázta, különös reakciókra lett figyelmes, amikor a lelkigondozásra, vagy éppen beszélgetésekre jelentkező ifjak használták a parókia mosdóját. Miután többször is azt látta, hogy falfehéren, vagy minimum zavart tekintettel jöttek ki az illembelyről, megkérdezte az egyiktől, jó házigazdaként: mi a gond? A fiatal meghökkenve válaszolt: Biblia van az egyik polcon. A lelkész mosolyogva csak annyit mondott: hat gyermekem van, csak ott van alkalom csendben és nyugodtan olvasni a Szentírást.

Okos telefonnal ugyan a fenti rémület már kiküszöbölhető, azonban a legnagyobb tiszteletlenség a Szentírással, és főleg szerzőjével, Istennel szemben az, ha nem olvassuk, figyelembe se vesszük, vagy kétkedően boncoljuk annak igazságait. Mindenkit bátorítok arra: jegyzeteljen, satírozzon, húzzon alá részleteket a Bibliában, keresse, kutassa az Isten igazságát. Használjuk a Bibliánkat. És inkább koptassuk, mint porcicával tápláljuk!

Érdemes megjegyezni, nemcsak a reformáció évében, hogy a legnagyobb erdélyi fejedelmek húszszor, harmincszor olvasták végig a Szentírást, mindennap olvastak belőle, és azon elmélkedtek, és aszerint éltek. Ne csak úgy olvassuk, hogy tudjunk idézni mondatokat egymás után, szó szerint belőle, hanem úgy, hogy a szívünk is rádobbanjon arra, és az életünk is ahhoz igazodjon! Akárhivel beszélünk, akármikor, valami módon mindig igét adhatunk tovább. Én személy szerint máig emlékszem egy-egy bölcs mondására, amin keresztül akkor maga Isten vigasztalt meg engem. És csodák csodájára, még engem is használt az Ige úgy, hogy akaratomon kívül is másokat tudtam megvigasztalni, építeni általa.

Valaki magyarázta nemrég, hogy a templomból hazamenet be kellett ugorjon az üzlethelyiségébe, mivel ki kellett szolgálgon valakit. Magával vitte a templomban ajándékol kapott Bibliát is. Egy kissé feldúlt kliens érkezett az üzletbe aki, amikor rápillantott a Szentíráásra, teljesen megváltozott még a beszédmódja is, csillogó szemekkel mondta: ő is aszerint próbál élni, pedig nem is volt magyar, meg még református sem. A Biblia formál, változtat, és üzenete mérce a mindennapi életünkben. Ha így van, akkor tartjuk igazán becsben.

RÁCZ ERIN

## Milyen a kiejtésed?

*Lehet, hogy retorika- vagy irodalomórán ez a kérdés azt jelenti, hogy milyen módon mondunk, közlünk valamit, de én most egy picit lelki értelemben bonyolodnék bele a kérdés elemzésébe. Nem lesz annyira bonyolult!*

*Mert valóban úgy mondunk sokszor valamit, mintha csak kiejtenénk, mint a konyhás néni a leveseskanalat, vagy mint a kezdő lelkész a prédikáció jegyzetét. Akármennyire is odafigyelünk arra, hogy mit mondunk: akarva-akaratlanul mondunk olyat, amit később megbánunk. Ha meg nem bánjuk meg, annál rosszabb.*

*Nincsenek véletlenek, a te életed egy perce sem baleset. Sőt, Isten a rossz pillanataidat is jóra tudja felhasználni, ha szeretjük Őt, és rábízuk életünket. Így van ez a kiejtett, elejtett szavainkkal is.*

*Történet szerint egyszer egy lelkész New York Bowery nevű részén járt, ahol sok a hajléktalan. Három barátjával épp a komp felé igyekezett. Útközben láttak egy rongyokba öltözött embert a járdán ülni. Nagyon piszkos volt, és szemmel láthatóan depressziós. Amikor a tekintete összetalálkozott a papéval, intett neki, hogy menjen oda hozzá. A pap meghatótan elindult felé. A barátai azonban gyorsan rászóltak: „Csak nem mész oda ahhoz a csavargóhoz?”*

*A pap elengedte a füle mellett barátai figyelmeztetését, és odalépett a hajléktalanhoz. Pár szót váltott vele. Aztán rámosolygott és indult a komphoz. Amint a beszállásra várakoztak, a hajléktalan futva odajött hozzá, és zokogott, mint egy gyerek. Előbúzott egy fegyvert, és azt mondta: „Tiszteletes úr, ma reggel, mielőtt találkoztunk, arra készültem, hogy befordulok egy sikátorba, és szétloccsantom a fejemet. Amikor ön felbukkant, intettem és ön odajött. Válaszolt a hívásomra és a könyörgésemre. Aztán úgy beszélt velem, ahogy azzal beszélnek, akit szeretnek, de nem ez tartott vissza attól, amit terveztem. Távozóban a szemembe nézett, és rám mosolygott. Hét év óta ez volt az első jele az emberi szeretetnek, ami felém irányult, és el akartam mondani, hogy a mosolya visszaadta ma az életemet.”*

*A legkisebb gesztus, mosoly, ölelés, mozdulat életeteket menthet. Tudhatjuk, hol a helyünk, akkor a Lélek vezetésével azt is megláthatjuk, hogy mit kell tennünk, vagy mondanunk. Így a kiejtésünk akár még magiszorás is lehet.*

## Érted-e, amit olvasol?

Isten Lelke ihlette a Szentírás könyveinek íróit, hogy üzenete ott és akkor elérjen az emberhez. De vajon több ezer év után hogy jut el hozzánk is az üzenet? A Szentlélek sugalmazása ma is kíséri az Igét, hogy az itt és most is élő és ható legyen.

Az idők során két fő irányelv mentén olvasták és magyarázták a Szentírást. Az ún. alexandriai iskola (fő képviselője Alexandriai Philón, Kr. e. 30 – Kr. u. 45) az allegorikus (második, rejtett jelentés és értelmezés) magyarázatot követte, aminek lényege, hogy amit elmondunk az alatt valójában mást értünk. Így próbáltak üzenetet társítani azokhoz a bibliai részekhez is, amelyek elsődlegesen nem hordoztak isteni mondanivalót.

Az allegorikus írásmagyarázat legkiemelkedőbb alakja Origenész egyházatya volt, aki például az Ígélet földjének Józsué általi elfoglalásában Krisztusnak a kereszten a bűn felett aratott győzelmének előképét látta. Egy idő után pedig már mindent Krisztusra nézve értelmeztek.

Az antiokhiai iskola ezzel ellentétben a történelmi kontextusra is hangsúlyt fektetett. A történelmi eseményekhez kötődő üzenet elsősorban azokra vonatkozott, akiknek íródott, de számunkra, kései olvasók számára is van mondanivalója az akkor megfogalmazottaknak.

Augustinus egyházatya (354-430) már szó szerinti (testi-történelmi) és allegorikus (lelki-spirituális) értelemben magyarázta a Szentírást, amit a középkori teológusok tovább bővítettek. A szó szerinti és az allegorikus értelmezés mellé mindig igyekeztek egy erkölcsi útmutatót is megfogalmazni a helyes keresztyén élet-höz, illetve egy mélyebb értelműt (anagogicus – jelképes értelmezés), ami a jövőre reménységét hordozza magában.

### AZ ÜZENET ÉS AZ ÜZENŐ

A humanizmus idejétől még elfogadottabbá vált az a hozzáállás, miszerint a magyarázat mindig a mögöttes értelemre irányul (Erasmus). A felvilágosodás korában az ész a Biblia magyarázásában is helyet kívánt magának: a racionális megközelítésben a történelmi vetület mellett mindig előkerült egy-egy szociológia és irodalomkritikai szempont is.

Minél távolabb kerülünk az Írás keletkezésének idejétől, annál több alázattal és bölcseséggel kell vizsgálnunk, hogy megérthessük az üzenetét. Az Írás egységes és összetett. Bár a bibliai részek látszólagos ellentéteket mutatnak egymással (pl. Pál a hit általi megigazolásról beszél, míg Jakab apostol a cselekedetek hitet igazoló jellegét hangsúlyozza), de a Szentírás lényegét tekintve ellentmondásmentes.

A Biblia összetett mivolta nyilvánul meg a műfaji sokféleségben. Vannak ugyanis történelmi, prófétai és tanítói könyvek, ráadásul ezek

keverednek is (pl. Ézsaiás 36-39. fejezetei Ezékiás királyságának fő eseményeit írják le). A megértést tovább bonyolítják a bibliai képek, motívumok és szimbólumok (pl. a magvető példázata és annak magyarázata az elhintett Ígéről), illetve az Ószövetségből vett idézetek és utalások, melyek az akkori hallgatóságnak egyértelműek voltak, mára azonban már magyarázatra szorulnak (pl. Betlehem városának szerepe Jézus születésében – Mt 2,6).

Végül pedig számolni kell az utolérhetetlen pontossággal és tömörséggel is, ami a bibliai szövegek némelyikét jellemzi. A szeretethimnusz (1Kor 13) vagy a „dióhéjban” megfogalmazott evangélium (Jn 3,16: „Mert úgy szeretete Isten a világot...”) a könnyen átadható és felidézhető üzenetet célozza, az asszociációk nélkül pedig egyenesen lehetetlen lenne értelmezni a Szentírásban olvasottakat.

A magyarázatok koronkénti változása jól mutatja, hogy bár „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid 1,8), Isten viszont mindig képességeinkhez alkalmazza kijelentését, az „itt és most”-ra.

A Szentírást vizsgálva Isten titkai rejtve maradnak számunkra, de kijelentését követve kevésbé tévedhetünk le a helyes útról. Hogyan olvassuk tehát, nehogy rajongó, tudálékos vagy szűklátókörű tévmitok legyünk?

### KIJELENTÉS ÉS TRADÍCIÓ

A korai egyházban ennek kihívására válaszként alakult ki az a gyakorlat, hogy a Szentírás nem egyértelmű részeit „hagyományosan” értelmezzék. Ez a „tradíció” az apostoloktól hagyományozódott tovább, íratlan formában, mintegy második kijelentésformaként. Így jöhetett létre általános konszenzus azokban a hit-kérdésekben, amelyek nem szerepelnek szó szerint a Bibliában: Szentháromság, Krisztus istensége, gyermekkereszttség. Az ettől eltérő magyarázatokat pedig csakhamar eretneknek kiáltották ki.

A hagyomány radikális elvetése, miszerint mindenki Szentlélek vezetése alatt saját maga értelmezze az Írást mégsem bizonyult jó megoldásnak. Az ilyen értelmezésekkel (pl. az anabaptisták) pedig éppen a ló túloldalára estek a magyarázók.

A Szentírást a mi olvasatunkban ugyanis nem kezelhetjük a hit „receptkönyvének”, amit kinyitva az élet kusza, összetett és modern kérdéseire (pl. donorszervek előállítása klónozással) azonnali választ kapunk. A Biblia olvasásának legfontosabb reformátori alapelve, hogy az Írást összefüggésben lássuk. Egy dolog ugyanis a Biblia üzenetét megérteni, és más dolog azt a saját életünkben megélni! (Dér Katalin, *A Biblia olvasása* című könyve nyomán)

## Bibliafordítások

„Írd le ezt a kijelentést, vésd táblákra, hogy könnyen el lehessen olvasni!” – mondja Isten Habakuk prófétának. Számunkra létkérdés, hogy jól értsük Istenünk szavát. A félreértések fanatizmushoz, gonoszszághoz, hatalmas csalódásokhoz vezethetnek.

Hérodotosz görög történetíró jegyezte le, hogy a szkíták egy úgynevezett tárgylevelet küldtek az őket megtámadni akaró Dáriusz perzsa királynak. A levélben volt egy egér, egy béka, egy madár és öt nyílvesző. A perzsák a levél kézbevételekor tanulmányozták, pontosabban találgatták a levél tartalmát, s végül arra a neki hízelgő megfejtésre jutott Dáriusz, hogy a szkíták teljes behódolásukat szerették volna közölni. Átadják a földjeiket, mivel az egér a földben él; a vizeiket, mivel a béka vízben lakik; a lovaikat, mert a madár a gyors lovak jelképe; s végül teljes a katonai behódolás, mivel a nyilak nem is utalhatnak másra. Ezzel szemben a hiteles üzenet ez volt: „Perzsák, ha nem bújtok a föld alá, mint az egerek; vagy nem rejtőztök a mocsarakba, mint a békák; vagy nem repültök a magasba, mint a madarak, akkor nem fogtok hazatérni, mert nyilaink végeznek veletek.”

A Biblia minden emberhez szól, de Bábel óta az emberek különböző nyelveken beszélnek. A Szentírás, mint tudjuk, két fő részből áll. Az első az Ószövetség. Ez az Istennek a zsidó néppel kötött szövetségét mondja el. A második az Újszövetség. Ebben már az emberiségre kiterjedő kegyeleméről üzen a Mindenható. Mindkettő üzenetének megértése egyformán fontos, mert a teljes isteni üzenetet tartalmazza.

Az első rész eredeti nyelve héber, a másodiké görög. A Bibliafordítások története a héber nyelvű Biblia más nyelvekre való átültetésével kezdődött. Egészen pontosan a héber nyelvű Biblia zsidók számára történő lefordításával. Első hallásra furcsának tűnik, de erre is van magyarázat. A babiloni fogságból hazatérő népnek a Tórát, azaz a mózesi könyveket értelmezéssel, vagyis fordítással olvasták fel az egybegyűltek előtt, hiszen azok már nem beszéltek az óhéber nyelvet. De értettek arámul, perzsául, arabul, görögül... Mindez kezdetben csakis szóban történt. A rabbi olvasta az eredeti szöveget, a mellette álló hivatalos tolmács pedig fordította, vagyis a saját szavaival a hallgatóság nyelvén érthetővé tette a szent üzenetet. Lám, már akkor mennyire fontos volt, hogy akik hallgatják, értsék is az Isten üzenetét. A közlő hatalmas felelőssége ez, melyet nem lehet áthárítani senkire.

A szóban történő értelmezéseket később követték a rögzített szövegben történő fordítások. Egyik nagy jelentőségű a Septuaginta (jelentése: hetven). Kr. e. 300 körül az Alexandria szomszédságában lévő Pharosz szigetére rendelt a



fáraó, II. Ptolemaiosz Philadelphosz hetvenhetvenkét jeruzsálemi, nagyhírű tudóst, hogy készítsék el az akkori Biblia (Tóra) hiteles görög fordítását. Teljesen elkülönítve dolgoztak, és mikor összehasonlították a hetven fordítást, azok teljes mértékben megegyeztek.

A Krisztus utáni négyszáz évesekben született a teljes Szentírás hiteles latin nyelvre megvalósított fordítása, a Vulgata. Ez aztán sok, főként nyugat európai fordításnak képezte az alapját. És egy nagy ugrással a reformációt követően, az érthetőség, az Igét közlő felelősségét felismerve 1590-re elkészült a teljes Szentírás magyar nyelvű fordítása. Németh László szavaival élve, a Biblia-Óceán első magyar átrepülője Károli Gáspár.

De mit is jelent a fordítás? Egy más nyelvre való átültetés akkor jó, ha az eredeti szöveg gondolatsora hiánytalanul megtalálható benne. Ez a szövegűség, mely elengedhetetlen fontosságú. Szövegűség és érthetőség. Mindkettő összefügg. A görög, vagy héber szavakat, melyeknek nincsen az illető nyelven megfelelője, azokat körülírással, értelmezéssel lehetett fordítani. Például egyes amazonasi törzsek nem értik igazán, mi az, hogy kenyér. Így náluk a „Jézus az élet banánja” a célravezető. Vagy a „Jézusba vetett hit” is már-már érthetetlen, elvont fogalom számukra, de a „Jézusra akasztani a függőágyat” teljes mértékben célba juttatja az üzenetet.

Ezekkel a példákkal nem megbotránkoztatni szerettem volna, hanem érzékeltetni, mennyire a mienk kell(ene) legyen az Üzenet. Mindennapjaink, legalapvetőbb életünk része. A fordítás személyre szabás, annak érdekében, hogy a személy Istenhez alakuljon. A bibliafordító Isten Lelkének közreműködésével hozánk, szívünkhöz fordítja Istent, hogy visszafordulhassunk Teremtőnkhez.

GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE

## A legjobb bibliafordítás

Augustinus egyházatyja az észak-afrikai Numidia provinciában, Thagaste városában született 354-ben. Édesanyja, Mónika komoly hívő asszony lévén szívén hordozta fiának nemcsak földi, de örök boldogságát és üdvösségét is. Az édesanya kitaró imádsága pedig végül is megmentette fiát a kárhózzattól.

Pedig nem így indult a középkor legnagyobb egyházi személyiségének sorsa. Augustinus ugyanis bár nagyszerű képességű diáknak bizonyult és játszva tanult (Cicerót és Senecát tanulmányozta, miközben színdarabokat írt), viszont mindenkit kigúnyolt és kicsapongó életet élt. Már 17 évesen gyermeke született ágyasától, és minél idősebb lett, annál gátlástalanabban élt a bűnökben.

A kicsapongások azután kiégésbe torkolltak. Augustinus pedig elkezdte keresni a lélek nyugalmát az ész alapján. Mivel ekkor a Bibliát egyszerű nyelvezete miatt még félredobta, a filozófiai és vallási irányzatok sűrűjébe vetette magát. Így választotta magának 374-ben, 20 évesen a manicheusok szektáját (iráni eredetű tanítás, mely szerint az élet a jó Fényvilág és az ördögi materiális világ küzdelme), de itt sem találta meg helyét.

Mónika eközben szenvedett, de kitaróan imádkozott fiáért. Püspöke tartotta benne a lelket, aki szerint fia szíve még nem volt kész Isten útjának tanulásra, ezért folytassa a kitaró könyörgést, mert nem vesztet el az az ember, akiért ennyit imádkoznak!

Kitaró imádságát végül meghallgatta az Úr. Augustinus 387-ben Milánóba ment, hogy jobb rétor legyen belőle. Ott a kitűnő rétor, Ambrosius püspököt hallgatva pedig megtért, és április 25-én, nagyszombaton fiával együtt megkeresztelkedett.

Édesanyja úgy érezte, céljához érkezett: Isten túlaradó módon teljesítette kérését, és miután úgy érezte, hogy nincs több feladata a földi árményvilágban, heves láz tört rá, és néhány nap múlva megtért Krisztusához.

Mónika így lett az imádkozó édesanya példaképévé, aki 14 évi kitaró fohászokkal mentette meg fiát. Először a 15. századi ágostonrendi remeték ünnepezték, majd 1550-től Szent Mónika napja bekerült a római naptárba, hogy a jámbor lelkek az ő példáján keresztül nyerjenek megerősítést a kitaró imádságra.

TOKÁR SÁNDOR

## Csendesnapok Resicabányán

Örömmel és Isten iránti hálával emlékezünk az elmúlt év minden áldására és igei ajándékára. A közösségek alkalmi közül is különösen sok lelki gazdagságot kaptunk az elmúlt év végén, adventkor megrendezett csendesnapunkon, ahol az elcsendesedés ajándéka mellett az Istenre és az egymásra figyelés lehetősége is megadatott resicai közösségünknek.

December 8-10. között került sor gyülekezetünkben az Adventi Csendesnapokra, mely alkalommal Dohi Zoltán hirdette Isten ígését. Csütörtökön és pénteken délután a helyiek, szombaton pedig a resicabányaiak mellett a végváriak is csatlakoztak a csendesnap programjához Bódis Ferenc esperes vezetésével.



Mindhárom nap igehirdetése az utolsó idők jeleiről volt szó, a Máté evangéliuma 24-ik részéből vett ige alapján hallhattunk arról, hogyan próbálnak megteveszteni bennünket, keresztyéneket is, hogyan rombolódnak családi, közösségi kapcsolataink, hogyan hisszük el a Sátán hazugságait, hogyan igazodunk a világhoz. Szó volt azokról a jelekről is, melyek egy részét már láthatjuk, tapasztalhatjuk, de bennünk nem a félelem és a rémület kell uralkodjon, hiszen van egy Jó Pásztorunk, aki a szeretet lelkét, az ő Szentlelkét táplálja belénk.

Az igehirdetési alkalmak után kisebb csoportokban beszélünk arról, hogy kinek mi a szolgálati területe, konkrétan hogyan élhetjük meg keresztyénségünket a mindennapokban, melyek azok a dolgok, melyek akadályoznak a szolgálásban, a vigyázásban és kik azok a személyek, akik példaként állnak előttünk.

A három nap alatt lelkileg töltekeztünk, hitünkben erősödtünk, az igehirdetés, a lelki énekek, imádságok és beszélgetések által. A szolgáló Dohi Zoltánért és feleségéért, Abigélért valamint hét gyermekükért, illetve a csendesnapok áldásaiért Istené legyen a dicsőség!

MEGGYASZAI JÚLIA

## Élő hagyományok az Érmelléken

„HAGYOMÁNYAINK CSAK AKKOR MARADHATNAK MEG, HA MEGÉLJÜK ÓKET.” (SEBŐ FERENC)



Ötödik éve már, hogy iskolánk, a Horváth János Elméleti Líceum, lelkes diákjaiból alakult Betlehemi Csillagok nevet viselő csapat bekapcsolódott a SzékelyKapuk–ZöldKapuk nemzetközi betlehemezős versenybe.

Azóta minden évben vállaljuk, hogy megtanulunk egy 20-25 perces, derűs, néprajzilag is értékes betlehemes játékot, ha lehet, akkor hangszeres kísérettel, pászortánccal fűszerezve, amit aztán a versenykiírás értelmében, igyekszünk minél több helyen előadni.

A felkészüléssel és előadással járó sok vidám, mulatságos vagy épp felemelő pillanat, a tagok közösséggé formálódásának nagyszerű érzése ösztönzi a fiatalokat, hogy évről-évre jelentkezzenek betlehemezni, a versenyben való részvétel pedig bátorságot ad ahhoz, hogy be merjünk kérekedni iskolákba, óvodákba, cégekhez, különböző intézményekhez, és ellátogassunk közeli településekre is.

Nagy öröm számomra, hogy a betlehemezőni vágyó diákok száma esztendőről esztendőre növekszik. Lendületük, vidámságuk, tenni akarásuk engem is magával ragad, és bár minden évben megfogadom, hogy ez lesz az utolsó, lelkesedésüket látva mégis mindig belevágok a betanítással, szervezéssel, a tevékenység dokumentálásával járó munkába. Gyanítom, hogy – bár én kezdeményeztem e nagyszerű hagyományörző versenybe való jelentkezésünket – az első év óta már nem én, hanem ők visznek engem betlehemezni!

Nem történt ez másként az idén sem: szeptemberben már puhatolóztak, az októberi jelentkezési határidőig összeszedték a csapatot, november elején pedig egyre sűrűbben kérdezték, hogy mikor kezdjük hát a próbákat?

Szorgalmasan gyakoroltunk, kisiskolások előtt többszöri főpróbát tartottunk, s mire

észbe kaptunk, már az Eszterlánc és Napsugár óvoda hálás kis közönsége előtt találtuk magunkat.

Betlehemeztünk a Szent Antal Idősothton szépkorú lakóinak, iskolánk diákjainak, városi kórházunk gyermekosztályán, a Sygnus cégnél, a margittai karácsonyi vásáron.

Mindenhová elmentünk, ahol szeretettel fogadtak bennünket. Annak ellenére, hogy hangsúlyoztuk, mi nem kapni, hanem adni szeretnénk a betlehemezéssel, kedves házigazdáink, a régi szokásnak megfelelően, sehonnan sem engedtek el bennünket üres kézzel. Bőkezű adományaikkal lehetővé tették számunkra, hogy a Szent Ferenc Alapítvány székelyhídi Gyermek Jézus Otthonába ne csak betlehemezéssel, de adományokkal is érkezhessünk, és hogy eljussunk a Margitta környéki települések iskoláiba, polgármesteri hivatalaiba, templomaiba is.

Így történt, hogy az előző évekhez hasonlóan betlehemezhettünk Monospetriben, Bogoszlóban, Magyarkécen, Érszöllősen, Hegyközszentmiklóson, Székelyhídon. Jókedvűen utaztunk egyik településről a másikra, csodálva a téli, zúzmars erdőket, fákat, a porca hóval borított domboldalakat. Igazi karácsonyi hangulat töltött el bennünket, amit csak fokozott a közönség felénk áradó szeretete.

Boldogan jártunk a Megváltó születésének örömhírével, hála legyen az Úrnak, aki erőt és lehetőséget adott hozzám!

„Gazduram, köszönjük, hogy bébocsátottak, Kicsi Jézuskának azért szállást adtak. Szíves ajándékuk köszönjük meg végre, Adjon a jó Isten ezer annyit érte!”

BÓDIS MÁRIA

## In memoriam: Hebe Kohlbrugge (1915–2016)

ÁPOLÓNÓ, A PRÁGAI COMENIUS FAKULTÁS ÉS A KOLOZSVÁRI PROTESTÁNS TEOLÓGIA DÍSZDOKTORA

Eltávozott közülünk az „ellenállás nagyszonya”, aki a német nemzetiszocializmus éveiben, majd a kommunizmus évtizedeiben egyaránt sok borsot tört a zsarnokság orra alá. Nekünk, erdélyieknek különösen nagy szolgálatot tett: személyesen is, majd az általa „mozgósított” 81 református teológiai hallgató útján is sokszorosan áttörte a vasfüggönyt. Saját vallomása szerint ezek a (ma már 60-as, 70-es éveikben járó!) „fiatalok” az ő családja. Ennél népesebb, gazdagabb családot aligha látni! Hebe Kohlbrugge és „családja” Közép- és Kelet-Európa szerte számtalan kapcsolatot épített a holland református egyház és a vasfüggöny „innenső” oldala között. Ezek fokozatosan ma is élő testvérügyülekezeti kapcsolattá bővültek.

Utrechtben született 1914. április 8-án egy holland polgári családban. Már fiatal korában megjárta a szabadságért küzdő Hollandia valamennyi előforduló ideológiai harcterét, majd a második világháború előtt és alatt a fasizálódó rendszer üldözötteinek mentése során a rendőrség, a Gestapo „intézteit”, ahogy Ő mondta, a „speciális hoteljait”, egész odáig, hogy hitleri haláltáborokkal is belülről kellett ismeretséget kötnie. A háború után a politikailag is két végletre szakadt világban Hebe Kohlbrugge a Hollandiai Protestáns Egyházak diakóniai és missziói munkájában tevékenykedett.

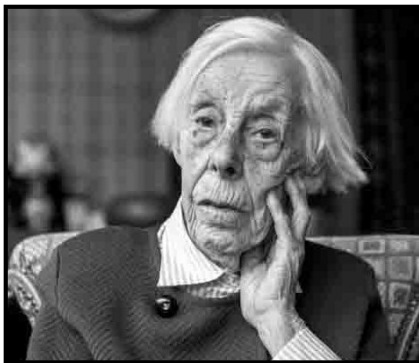
Egyháza diakóniai hivatalával vállalta a kommunista rendszer alatt gyöknyedő kelet-európai országok vallásos, elsődlegesen protestáns híveinek támogatását, a fellelhető minden módszerrel. Megkereste a szocialista tábor országainak vezetőit, prominens politikusait, és eljárt a politikai foglyok, elsődlegesen a hitük miatt üldözöttek ügyében. Mikor tapasztalhatta, hogy ezzel nem sok eredményt érhet el, közvetlen az egyházakon igyekezett segíteni, a hivatalos holland egyház égisze alatt, de nem a hivatalos kommunista irányvonal mentén. Magyar vonatkozásban az egyik legnagyobb tette, hogy megkereste a kulturális minisztériumot, és a történelmi hagyományokra hivatkozva újra akarta indítani a külföldi tanulmányok lehetőségét a magyar teológusok részére.

Temetésére 2016. december 21-én került sor Zeist városában. Isten adjon neki örömet ott, ahova mindig nyugodtan, derűsen készült: az új ég és új föld hónapban.

Hebe Kohlbruggére a 2018-ban magyarul is megjelent önéletrajzi könyvének (*Kétszer kettő néha öt*) kolozsvári bemutatójára összegyűltekhez címzett levelének egy részletével emlékezünk.

„Kedves Barátaim! Hihetetlen érzés tudni, hogy ti ma mindnyájan reám gondoltok.

Eppen 41 éve jártam először Romániában. Azelőtt semmit sem tudtam rólatok. Azt mondták, hogy Ceaușescu ugyan diktátor, de azért egész jól megvannak az emberek Romániában. Akkor öten voltunk a küldöttségben, és óriási tisztelettel, mondhatni, már-már piros szőnyeggel fogadtak minket. Majd gazdagon terített, díszes vacsoraasztalhoz ültettek. Ilyen



helyzetben persze, hogy meglepődtem, amikor a mellettem ülő lelkipásztor megkívánta és elkérte a tányérom szélén hagyott, érintetlen hússzeletet... Másnap falura vittek minket, ahol csodaszépen kézimunkázott párnahuzatokat kaptunk ajándékba, az emberek díszes viseletbe voltak öltözve, s végig gyönyörűen sütitött hozzá a nap! Hova kerültünk?

Több mindent szerettem volna kérdezni a minket kísérő lelkipásztortól, de olyankor, mint valami árnyék, azonnal mellém került az állami egyháziügyi megbízott, úgyhogy a lelkipásztor mind csak a remek időjárásról beszélt. Furcsa helyzet volt. Vajon itt mi megy végbe?

Majd mikor visszamentünk a városba, szinte észrevétlenül mellém került valaki, aki elmenőben odasúgta: »Kérem, jöjjenek el jövőre is!«. Felelni sem tudtam, olyan hirtelen történt az egész.

Am később igazából is megismerhettünk Titeket. Ez az ismerkedés Henk és Sally tanulmányútjával kezdődött, akik oda mentek közelebb, magyarul tanultak, veletek éltek és tanultak. Hogy is jutottak ők oda?

Előző évi utunk vége felé, amikor már valamennyire oldódott a feszültség, küldöttségünk egyik tagja, De Graaf professzor megkérdezte: »megengednék-e, hogy innen Utrechtbe jöjjen egy teológiai hallgató tanulmányútra?«. A minket kísérő román biztonsági ember szinte villogó szemmel, haragosan kérdezett vissza: »Miért mindig csak Keletről Nyugatra?!«. Ez nem a kommunista hivatalnok válasza volt, hanem a nemzeti öntudatában sértett románé. Mintha ezt mondta volna: »azt hiszitek, hogy csak nálatok jó minden«. Ezért aztán gyorsan azt mondtam neki: »Na jó, akkor jövünk mi Nyugatról Keletre!«, s megerősítésül keztem adtam neki. Henk és Sally pedig tényleg kész volt nyugatról keletre jönni, hogy ott éljen és ott lakjék veletek – még úgy is, hogy rejtett lehallgatók voltak a szobájukban, és sok más nehézség is adódott. Henk és Sally után aztán jött Teun és Magda, majd Klaas és Ida, és így tovább, mindig újabb házaspár, végül voltak, akik magukban jöttek, s mind megosztották veletek az itteni életet. Időközönként aztán én is jöttem, volt úgy, hogy két-három hétre is.»

(Juhász Tamás és Pétervári Imre visszaemlékezése alapján)

## Se vele se nélküle

Még egy lépést tett a norvég társadalom az Istentől való elszakadásnak az útján. Az elmúlt évek látványos és a keresztyén értékrendet alapjaiban megrengető társadalometikai és családetikai változások után most formálisan is kimondták Norvégiában: az állam nem igényli az egyház jelenlétét a közügyekben.

A reformáció óta nem változott ekkorát a norvég egyház, miután január elsejével formálisan is szétvált a norvég állam és a norvég egyház csaknem 500 év együttléte után. Ezzel lezárul az a parlament által 8 éve elindított folyamat, ami az állam és egyház elválasztását tűzte ki célul.

Az állam és egyház elválasztása mindenképpen nagy pofont jelent V. Harald norvég királynak, hiszen elveszti az egyház eddig állami hivatalnokoknak számító papjainak és püspökeinek kinevezési jogát. Emellett a Norvég Egyház ezentúl nem állami, hanem független szervezetként fog majd működni. Ezek komoly változások, az egyház nemzeti tanácsának feje egyenesen a reformációhoz hasonlatos változásnak tartja a dolgot. Szerinte egyébként ezzel egyértelműen el lesz választva az egyház az államtól.

Az elfogadott törvényjavaslat széleskörű alkotmánymódosítással járt, ennek értelmében pedig kikerült az alkotmányból az „evangélikus-lutheránus vallás marad az állam elfogadott vallása” kifejezés. A helyette bekerült rész így szól: „Norvégia egyháza Norvégia nemzeti egyháza marad, ily módon pedig az államtól támogatást is kap.” És itt van a kutya elásva.

Az egyház és az állam szétválasztását nem csak a liberális gondolkozású norvég társadalom többsége látja helyesnek, de a norvég lutheránus egyházon belül a hitvalló irány is, akik más európai hitvalló keresztyén közösségekhez hasonlóan nem tartják helyesnek, ha az állam ellenőrzi, netán éppen fizeti az egyházat. A nép-egyházi keretekben élő norvég lutheránus egyházszervezet viszont aligha tudna megállni a saját lábán egy tekintélyes (és sok pénzt felemészítő) történelmi épített örökséget már fenntartani nem tudó zsugorodó egyháztagsággal. Tehát szétválás ide vagy oda, a kapcsolat azért megmarad az állam és az egyház között.

Pedig Isten népének nem kellene félennie elengedni az őt minduntalan megalakulásba kényszerítő állam kezét. Légy hideg vagy forró, csak ne légy langyos, megalkuvó. Főleg ne pénzért.

## Évforduló

### LODEWIJK ELZEVR (1540K-1617)



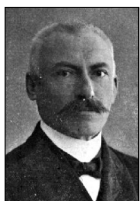
400 éve, 1617. febr. 4-én hunyt el Lodewijk Elzevir (Helschevier) holland prot. könyvkereskedő, nyomdász, kiadó; az Elzevir nyomdászdinasztia alapítója. Leideni nyomdájának első könyve 1583-ban jelent meg, kiadóként 1592-től működött. Utódai leideni, hágai, utrechti, amsterdami műhelyükben egy évszázadig működtették a vállalkozást. Kiszalákú (12-ed rét), olcsó, igényes kivitelezésű kötetekben tudomány, történeti, ókori klasszikus, teológiai műveket, bibliai forráskiadásokat jelentettek meg.

### BALOGH PÉTER (1792-1870)

175 éve, 1792. febr. 12-én szül. Balogh Péter ref. püspök. Karcagi rektor (1818-21); a királyi tábla jegyzője (1821); nagyszalontai ideiglenes (1822), rendes lp. (1823); nagyszalontai esperes (1832); tiszántúli helyettes püspök (1855), püspök (1860-70); debreceni lp. (1860). Nevéhez fűződik a depr. ref. koll. felújítása (1861); új, háromszárnyú épületének létrejötte (1870-75), melynek alapkövetését élhette csak meg. Bibliamagyarázatai (Jób, Pál levelei) kéziratban maradtak.



### KOVÁCS DÁNIEL (1862-1917)



100 éve, 1917. febr. 2-án hunyt el Kovács Dániel ref. tanár, presbiter, egyházkerületi közgyűlési tag. A bihari Magyarhomorog lp.-ának fia, 7 évesen árvaságra jut. Középiskolát Bp.-en, Nagyszalontán és Debr.-ben végez; tanári oklevelet Kváron szerez (1888). A hajdúböszörményi Bocskayfőgimn. tanára (1887-88); a székelyudvarhelyi ref. koll. classica-philologia tanára (1889-1917), könyvtárnoka, előljárósági jegyzője, konviktus elnöke; a helybeli iparos- és kereskedőtanonciskola igazgatója (1899-1908).

## Dobtam egy könyvégetést, kimaradok a zsinatról

Egy társasjátékok fejlesztésével foglalkozó cég a keresztyénséget 500 éve alapjaiban újraértelmező Luther Márton élettörténete köré font izgalmas taktikai csatát ígérő játékot.

A játékot készítő célja, hogy a játékosok olyan dolgokat tudjanak meg Lutherről, melyek túlmutatnak egy átlagos vallásóra vagy kátéóra részletein, hogy a mindenki által ismert általános és nagyon szűkös ismereteket alaposan túllépve ismerhessék meg a játékosok azokat a körülményeket, melyek részben vagy egészben közrejátszottak a reformációt elindító tanok megszületéséig.

A játék alapja egy nagy halom kártya, melyek túlnyomó többségén Lutherről szóló tények és érdekességek vannak, ezeket kell a játékosoknak megfelelő időrendbe sorolni, vagy, ahogy a játék fogalmaz, kötetbe ren-

dezni. A cél ugyanis az, hogy a tények egymásba fűzésével Luther életét leíró köteteket hozunk létre, a játékosok pedig egy-egy kötet sikeres lezárásáért kapnak pontot attól függően, hogy mekkora részt vállaltak belőle, vagyis hány kártyát tettek le az adott sorba.

Természetesen nem csak hozzátenni lehet a munkához, hanem a gonoszkodást segítő kártyák kijátszásával pontoktól foszthatjuk meg a többieket, vagy éppen késleltethetjük, hogy az adott kötet a nyomdába kerüljön, és az evangelium terjedjen.

A játéknak ez a negatív vonala különösen életszerűvé teszi azokat a mindennapi élethelyzeteket és magatartásformákat, amelyek rombolják a közösséget, gyengítik a hitet és akadályozzák a missziót, és amelyek rendszeresen megjelennek még a hitvalló emberek életében is.



## Fricska

Egy gyülekezeti küldöttség kereste meg egyszer Ravasz László püspököt, mert vita alakult ki az atyafiak között a lelkészválasztás tekintetében. A gyülekezet idősebbik felének mindegy volt, hogy mit prédikál a pap, csak hangos legyen, a fiatalabb gyülekezeti tagok viszont művelt lelkézt szerettek volna. Valaki ajánlotta nekik Makkai Sándort, a későbbi

püspököt és teológiai professzort, de az atyafiak Ravasz Lászlótól vártak véleményt: hogyan prédikál Makkai Sándor, megválasszák-e lelkipásztorunknak?

A püspök válasza ez volt: – Elég hangosan beszél ahhoz, hogy meghallják, és elég értelmesen ahhoz, hogy megértsék.

Meg is választották.



# HARANGSZÓ

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület gyülekezeti lapja  
ISSN 1221-0323  
Megjelenik kéthetente.

Szerkesztőbizottság: Ghittea-Szabó József-Levente, Oroszi Kálmán, Rác Ervin, Szomor Attila, Tokár Sándor, Tótos Beáta, Wagner Erik. Felelős szerkesztő: Visky István. Tördelőszerkesztő: Petrikó Ildikó.  
Szerkesztőség: BH-410202 Nagyváradi, Sulyok István u. 9. sz. Tel.: 0726-242.824, 0259-435.386. E-mail: harangszoujsag@gmail.com  
Honlap: www.kiralyhagomellek.ro, http://www.facebook.com/harangszo, http://www.harangszoujsag.wordpress.com.  
Készült a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Szentci Kertész Ábrahám Nyomdájában. Felelős vezető: Wagner Erik.  
A lap terjesztése a lelkes hívatatokon keresztül történik. A szerkesztőség fenntartja magának a jogot, hogy a beérkező írásokat rövidített és szerkesztett formában közölje. Meg nem rendelt kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.